

Dromen in het lab over de kakapo

*Tekst ~ Andrea Hijmans
Foto ~ Hans van den Bogaard*

‘Sommige mensen volgen jarenlang de verrichtingen van Ajax’, aldus arts-onderzoeker Lucas Wenniger, ‘ik volg de kakapo’. Hij schreef er een bescheiden bestseller over: binnen een maand was er een tweede druk van ‘De stinkende scharrelpapegaai’.

De kaka-wat? De kakapo, u weet wel: die vertederende groen-geverderde theemuts. Die sympathieke maar klunzige scharrelpapegaai, voorzien van een aroma ‘dat liefhebbers duiden als “de binnenkant van een oude vioolkist”, maar dat veel anderen waarschijnlijk als “muf” zouden omschrijven’, aldus Wenniger, werkzaam bij de afdeling Maag-, Darm- en Leverziekten. De kakapo is zeldzaam: er zijn op aarde nog 129 van deze Nieuw-Zeelandse loopvogels.

In 2005 hoorde Wenniger voor het eerst van de vogel en raakte vervolgens voorgoed in de ban. Het is dan ook een fascinerend beest. De ultieme evolutionaire pechvogel, zou je kunnen zeggen. Ooit domineerde de kakapo de bossen van Nieuw-Zeeland. Wonend in kreupelwoud *down under* scharrelde het beestje gemakkelijk z’n kostje bij elkaar. De soort floreerde, ondanks het feit dat hij niet kon vliegen.

Toen kwam de mens. Per kano arriveerden de eerste Polynesiërs in de archipel ergens tussen twaalfhonderd en achthonderd jaar geleden (de schattingen lopen uiteen). Al gauw, zo vat Wenniger het samen, ‘veroverde de kakapo een prominente plaats in de Maori-cuisine.’ En om het allemaal nog erger te maken: in het kielzog van de migrerende fijnproevers arriveerden ook soorten als de rat en de hond met wie de vogel voortaan zijn leefgebied moest delen.

Maar de echte ecologische slachting dateert van begin twintigste eeuw. Nadat Engelse kolonisten eenmaal voet aan land hadden gezet kreeg de kakapo het bepaald moeilijk: ‘De braadpan werd zijn nieuwe eindstation’. De jacht op de beesten was kinderlijk eenvoudig, blijkt uit een beschrijving uit 1899 van ontdekkingsreiziger Charles Douglas. Hij ving ze ‘... door eenvoudigweg de boom of struik te schudden totdat ze eruit vielen, een beetje zoals je appels uit de boom schudt. Ik heb op een keer op deze manier wel een half dozijn kakapo’s uit één tutustruik zien komen.’ Het resultaat: de stinkende scharrelpapegaai is bijna uitgestorven. Op een beschermd eilandje voor de Nieuw-Zeelandse kust leven er nog 129.

Hoe wordt een mens kakapokenner? Wenniger voldoet aan een belangrijke basisvoorwaarde: opgroeien in een diervriendelijke omgeving. ‘Mijn grootou-

ders van moederskant combineerden dokter zijn met een levendige belangstelling voor alles wat kroop, wriemelde en fladderde. Overdag wekten ze zich te pletter in een ziekenhuis. Als ze even vrij waren gingen ze, zoals dat heette, *biologeren*: bloemen of fossielen zoeken, vlinders vangen of vissen...Daarvan zijn mooie foto's bewaard gebleven: mijn grootvader, licht voorover gebogen over een orchidee. Toen ik klein was gingen we vaak naar hun buitenhuisje in de buurt van Nijmegen. Een soort museumpje waar ze vonden tentoonstelden. De vlinderverzameling. De fossielencollectie. De opgezette vogels. De slangen op sterk water. En natuurlijk de opgezette krokodil bovenop de kast...'

Dat Wenniger koos voor een studie medische biologie is dus niet zo verbazingwekkend. Dat hij uiteindelijk ook als arts eindigde, lag misschien minder voor de hand. 'In het AMC kregen we het vak humane biologie. "Patiënten – daar doe je het toch eigenlijk voor", realiseerde ik me. Gelukkig kon je destijds aan de UvA een dubbelprogramma volgen waarbij medische biologie en geneeskunde min of meer in elkaar werden geschoven.'

Met schrijven begon Wenniger in afwachting van z'n co-schappen. 'Ik was klaar met de gewone studievakken en moest een half jaar overbruggen. Een tussenperiode waar ik het beste van wilde maken. "Straks zit ik opgesloten in allerlei ziekenhuizen. Nù leuke dingen doen". Daaronder vielen reizen naar Jemen en Bolivia en een stage bij het biologenblad Bionieuws. 'Ik hield van schrijven en er was toevallig een stageplek – het leven hangt van toeval aan elkaar.'

Het eerste stukje, een persbericht, baarde weinig opzien. 'Daarna lobbyde ik voor iets interessanter. De hoofdredacteur kwam aanvankelijk nog aanzetten met bezuinigingen op de Leidse biologiefaculteit, maar nee: ik wilde de kakapo. Het mocht.'

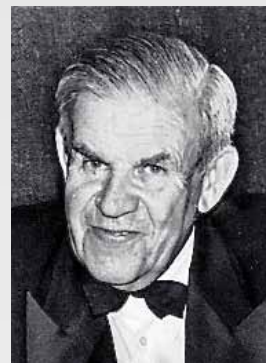
Vijf jaar later sloeg het toeval opnieuw toe. Een vriend schreef in een paar maanden tijd een succesvol boekje over *Wikileaks*. Diens uitgever vroeg hem of hij geen andere jonge schrijvers kende die ook zo'n vlot populair-wetenschappelijk werkje konden maken. Eén van de namen die vielen was die van Wenniger. 'We praatten. Verschillende ideeën passeerden de revue. Uiteindelijk kwamen we uit op een bundel korte verhalen over evolutionair gezien opvallende beesten, met de kakapo als rode draad. Het grootste deel van die dieren had ik al in mijn hoofd zitten – een *shortlist* van gekke beesten. Over sommigen had ik zelfs al eens een stukje geschreven voor Bionieuws. De rest was een kwestie van vele avonden doorbikkelen – binnen een half jaar moest het af zijn.'

Franse conversatie

In het AMC werkt Wenniger ondertussen aan een proefschrift over zeldzame leverziekten. Gaat dat samen – schrijven en promoveren? 'Ik had me voorgenomen dat het AMC zo min mogelijk last moest hebben van mijn nevenactiviteiten. Gelukkig is er tijdens het pipetteren ook wel eens tijd om even te dromen over roze dolfinen of antivriesvissen...'. Maar nee, de ideale promovendus vindt hij zichzelf niet. 'Dat is iemand die overdag aan zijn onderzoek werkt en 's avonds achter de computer kruipt om literatuur te raadplegen of experimenten voor de volgende dag te verzinnen. Dat doe ik niet: 's avonds denk ik na over experimenten van de evolutie of schrijf ik daar stukjes over.' Die schrijfvaardigheid kan overigens ook zo z'n voordelen hebben voor de baas. 'Mijn twee begeleiders, prof. Ulrich Beuers en prof. Ronald Oude Elferink, weten dat ik schrijven leuk vind en geven me dus met regelmaat dat soort klussen: *papers*, *reviews*, een hoofdstuk uit een tekstboek..... Net als een journalistieke tekst dient een wetenschappelijk artikel prettig leesbaar te zijn, goed gestructureerd, helder opgebouwd. De lezer mag niet afhaken omdat hij domweg niet snapt wat er staat. Een publicatie in begrijpelijke taal heeft meer effect.' Een dokter moet kunnen schakelen, vindt Wenniger. 'Tijdens een overdracht wordt doorgaans gepraat in medisch jargon – kwestie van groepsritueel. Een kwartiertje later heeft zo'n arts misschien een patiënt voor zijn of haar neus die geen bal snapt van datzelfde jargon. Alsof je eerst een gesprek in het Duits voert, en daarna plotseling moet overstappen op het Frans.'

Hij begrijpt ze wel: artsen die in hun contacten met patiënten toch Franse woorden door hun Duitse conversatie blijven gooien. Maar zelf hoopt hij die valkuil later, als hij als arts aan de slag gaat, te vermijden. 'Een dokter moet bij voorkeur tweetalig zijn. In woord en geschrift.' ×

~ In Memoriam ~

Martinus (Mak) Schoorl

1913 – 2011

Eind november overleed Martinus (Mak) Schoorl, voormalig kinderchirurg in het Emma Kinderziekenhuis, op 98-jarige leeftijd.

Mak studeerde geneeskunde aan de Gemeente Universiteit van Amsterdam. Kort na zijn afstuderen brak de oorlog uit. Tijdens de periode 1940-1945 werd hij opgeleid tot chirurg. Als scheepsarts maakte Mak in 1947 twee reizen naar Argentinië. Op zee opereerde hij onder benarde omstandigheden met succes een bemanningslid aan een maagperforatie. Na terugkeer ging Mak Schoorl aanvankelijk werken bij de eerste oncologisch chirurg in Nederland, dr. W.F. Wassink in het Antoni van Leeuwenhoek Ziekenhuis in de Sarphatistraat. Letterlijk ernaast lag het Emma Kinderziekenhuis. Mak was daar steeds vaker te vinden. Aangezien door de kinderchirurgie ging hij samenwerken met de eerste kinderchirurg in Amsterdam, dr. R. Harrenstein. In 1954 stopte Harrenstein en Mak nam de praktijk in het EKZ van hem over.

Mak had een onnavolgbare manier van omgaan met kinderen. Zijn gezicht zag eruit als dat van een gemoedelijke brombeer. Op pijnlijke momenten toverde hij een goocheltruc uit zijn zak en leidde de aandacht van de jonge patiënt af. Ook als chirurg gebruikte hij veel trucs. Hij was zeer inventief en handig; op zijn manier minimaal invasief. Met een groot aantal van zijn patiënten bleef hij in de loop van vele jaren een intensief contact onderhouden.

Mak werd vermaard om zijn behandeling van kinderen met een hazenlip en een gespleten verhemelte. Hij was medeoprichter van het eerste schisis-team in Amsterdam en van de eerste internationale vereniging van kinderchirurgen, de British Association of Pediatric Surgeons. Zijn charisma beperkte zich geenszins tot kinderen. Geestig, altijd bereid tot luisteren en intussen zoekend naar voor ieder acceptabele oplossingen gaf hij leiding aan besturen, werd in de jaren vijftig medisch directeur van het AvL, later curator van de medische faculteit van de UvA en stond hij aan de wieg van het AMC op de huidige locatie.

Als beloning voor zijn bestuurlijke activiteiten werd hij benoemd tot ridder in de Orde van de Nederlandse leeuw. Mak Schoorl was een zeer veelzijdig man die door velen in dankbaarheid zal worden herdacht, vooral ook door zijn patiënten.

Anton Vos

Daniël Aronson